

Spis treści

Wstęp	9
-------------	---

CZĘŚĆ PIERWSZA

Wskaźniki społeczne – generalia	17
---------------------------------------	----

1. Historia ruchu wskaźników społecznych	19
--	----

1.1. Okres do 1966 roku – kształtowanie podłoża dla ruchu wskaźników społecznych	20
--	----

1.2. Druga połowa lat 60. i lata 70. XX wieku – rozkwit ruchu wskaźników społecznych	28
--	----

1.3. Lata 80. XX wieku – częściowy odwrót od wskaźników społecznych i reorientacja w ruchu	38
--	----

1.4. Lata 90. XX wieku i początek XXI wieku – ponowny wzrost zainteresowania wskaźnikami społecznymi w nowym kształcie	42
--	----

1.5. Podsumowanie – uwarunkowania rozwoju wskaźników społecznych oraz ich związki z polityką społeczną	51
--	----

2. Problemy teoretyczne i metodologiczne wskaźników społecznych	57
---	----

2.1. Wskaźniki w metodologii nauk społecznych	59
---	----

2.1.1. Geneza koncepcji wskaźnika	59
---	----

2.1.2. Wskaźnik – definicja pojęcia i jego status teoretyczny	60
---	----

2.1.2.1. Wskaźniki rzeczowe	63
2.1.2.2. Wskaźniki definicyjne	64
2.1.3. Wskaźniki definicyjne a definicje pojęć	73
2.2. Wskaźniki społeczne – analiza porównawcza definicji oraz wybrane problemy teoretyczne	77
2.2.1. „Dane statystyczne, szeregi statystyczne i wszelkie inne formy dowodów...” – czyli co może być wskaźnikiem społecznym?	79
2.2.2. „...które umożliwiają nam ocenę tego, gdzie się znajdujemy i dokąd zmierzamy” – czyli czego oraz w jaki sposób dotyczą wskaźniki społeczne?	84
2.2.3. „...biorąc pod uwagę wyznawane przez nas wartości i nasze cele” – czyli czy wskaźniki społeczne mają charakter normatywny?	99
2.2.4. „...pozwalają dokonać oceny szczegółowych programów oraz ustalić ich oddziaływanie” – czyli jakie funkcje, w kontekście polityki społecznej, pełnią wskaźniki społeczne?	102
2.3. Podsumowanie – propozycja porządkującej definicji wskaźników społecznych oraz typologii ich funkcji w kontekście polityki społecznej	105

CZĘŚĆ DRUGA

Funkcje wskaźników społecznych w kontekście polityki społecznej	109
---	-----

3. Funkcja diagnostyczna wskaźników społecznych	111
---	-----

3.1. Operacjonalizacja pojęć związanych z poziomem życia za pomocą wskaźników społecznych	112
3.2. Element poznawczy diagnozy społecznej z wykorzystaniem wskaźników rzeczowych	127
3.3. Wskaźniki społeczne w kontekście wartościującej oceny obserwowanych zjawisk i zdarzeń oraz identyfikacji problemów i kwestii społecznych	135
3.4. Badanie zależności pomiędzy zjawiskami społecznymi i rozwijanie teorii społecznych	142
3.5. Podsumowanie – typologia ograniczeń przydatności zastosowań wskaźników społecznych w ich funkcji diagnostycznej oraz propozycje działań zaradczych	158

4. Pozostałe funkcje wskaźników społecznych	164
4.1. Funkcja prognostyczna	165
4.2. Funkcja planistyczna	168
4.3. Funkcja ewaluacyjna	191
4.4. Funkcja klasyfikacyjna	211
4.5. Funkcje uzupełniające	219
4.5.1. Funkcja perswazyjna	219
4.5.2. Funkcja porównawcza	222
4.6. Podsumowanie – ograniczenia zastosowań wskaźników społecznych w pozostałych podstawowych funkcjach oraz propozycje działań zaradczych	225

CZĘŚĆ TRZECIA

Wykorzystanie wskaźników społecznych w wybranych dziedzinach polityki społecznej w Polsce	231
--	------------

5. Wskaźniki społeczne w polskiej polityce rodzinnej	233
5.1. Krótka charakterystyka polityki rodzinnej w Polsce w pierwszej dekadzie XXI wieku	234
5.2. Diagnostowanie i prognozowanie na potrzeby polityki rodzinnej z wykorzystaniem wskaźników społecznych	237
5.2.1. Przeobrażenia rodzin i zmiany modelu rodziny	238
5.2.2. Warunki i poziom życia rodzin	244
5.2.3. Przemoc w rodzinie	265
5.3. Wskaźniki społeczne w planowaniu i ewaluacji polityki rodzinnej – analiza wybranych programów, własne propozycje pomiaru	271
5.4. Podsumowanie – ocena wykorzystania wskaźników społecznych w polityce rodzinnej w Polsce i propozycje zmian	292
6. Wskaźniki społeczne w polskiej polityce rynku pracy	296
6.1. Krótka charakterystyka polityki rynku pracy w Polsce w pierwszej dekadzie XXI wieku	299

6.2. Diagnozowanie i prognozowanie na potrzeby polityki rynku pracy z wykorzystaniem wskaźników społecznych	301
6.2.1. Aktywność zawodowa ludności	302
6.2.2. Bezrobocie	304
6.2.3. Popyt na pracę oraz dostosowanie popytu i podaży na rynku pracy	315
6.2.4. Prognozowanie sytuacji na polskim rynku pracy	320
6.3. Wskaźniki społeczne w planowaniu i ewaluacji polityki rynku pracy – analiza wybranych programów i propozycje modyfikacji stosowanych wskaźników	322
6.3.1. Krajowy Plan Działań na rzecz Zatrudnienia na 2008 rok (KPDZ 2008)	322
6.3.2. Program Aktywna Kobieta i Program 45/50 PLUS	329
6.3.3. Ewaluacja	332
6.4. Podsumowanie – ocena wykorzystania wskaźników społecznych w polityce rynku pracy w Polsce i propozycje zmian	342
Zakończenie	346

Bibliografia	358
--------------------	-----

Anna Kurowska – doktor nauk humanistycznych, adiunkt w Instytucie Polityki Społecznej UW, absolwentka nauk politycznych na Uniwersytecie Warszawskim (2004) oraz ekonomii w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie (2007), współpracownik i ekspert Forum Obywatelskiego Rozwoju. Uczestniczy w wielu projektach badawczych o zasięgu ogólnopolskim i jest autorką licznych publikacji naukowych z zakresu polityki społecznej i ekonomii. Stypendystka Fundacji na rzecz Nauki Polskiej w programie POMOST.

Dla każdego badacza polityki społecznej oczywiste jest sięganie w badaniach po wskaźniki społeczne. Dr Anna Kurowska nie zadowolając się ową „oczywistością”, zadaje pytanie (a w istocie – jest to obszerna lista pytań szczegółowych) o ich przydatność jako instrumentu poznawania społecznej rzeczywistości w polityce społecznej – rozumianej i jako działalność praktyczna, i jako nauka. Sięga do historii ruchu wskaźników społecznych, pytając o uwarunkowania obserwowanych zmian i ich związek z polityką społeczną. Dokonuje wnikliwej analizy teoretycznego i metodologicznego wymiaru (a właściwie – wymiarów) budowania i wykorzystywania wskaźników społecznych. Wybiera, jej zdaniem, kluczowe dla polityki społecznej funkcje wskaźników społecznych i przeprowadza ich wnikliwą analizę, pokazując zalety i ograniczenia, z punktu widzenia poszczególnych funkcji, owego instrumentu poznania. Co więcej, zaproponowaną wcześniej konstrukcję teoretyczno-metodologiczną wykorzystuje do oceny zastosowania wskaźników społecznych w polityce rodzinnej i polityce rynku pracy w Polsce (...).

Dr hab. prof. UW Barbara Szatur-Jaworska

Rozległa wiedza Autorki, bogata literatura krajowa i zagraniczna, interdyscyplinarne spojrzenie na problem, liczne przykłady ilustrujące istotę omawianych zagadnień, konteksty: polityczny i ekonomiczny, a także trafność uogólnień decydują o znaczących walorach poznawczych i dydaktycznych publikacji. Z uznaniem odnoszę się do osiągniętego przez Autorkę poziomu wiedzy teoretycznej i bogatego doświadczenia praktycznego, które umożliwiły bardzo dojrzałe spojrzenie na analizowane problemy. Na podkreślenie zasługują zarówno wnikliwość i szczegółowość analizy, jak też niezbędny dystans pozwalający na interdyscyplinarność ocen.

Prof. dr hab. Zdzisław Pisz

Książka adresowana jest do:

- studentów przede wszystkim II i III stopnia studiów na kierunkach: polityka społeczna, ekonomia, socjologia oraz pokrewnych, zaś część I książki, poświęcona historii, teorii i metodologii wskaźników społecznych, może z powodzeniem stanowić również przydatny materiał uzupełniający dla studentów I stopnia studiów;
- polityków społecznych, socjologów, ekonomistów oraz politologów zainteresowanych tematyką badań społecznych;
- praktyków polityki społecznej, przede wszystkim na szczeblu ministerialnym i regionalnym oraz instytucji zajmujących się ewaluacją polityk rządowych.